

Russell Kirk (1918-1994).

**Myśl polityczna
amerykańskiego konserwatysty**

Grzegorz Kucharczyk

Russell Kirk (1918-1994).

**Myśl polityczna
amerykańskiego konserwatysty**

Warszawa 2012

Copyright © by Grzegorz Kucharczyk

Wydanie I

ISBN:

978-83-61344-39-1

Projekt okładki:

Maciej Harabasz

Redakcja i korekta:

Piotr Tobała-Pertkiewicz

Wydawca:

Wydawnictwo PROHIBITA

Paweł Tobała-Pertkiewicz

www.prohibita.pl

wydawnictwo@prohibita.pl

Tel: 22 424 37 36

Sprzedaż książki w Internecie:

multibook.pl
KSIEGARNIA INNA NIŻ WSZYSTKIE

Wstęp

„Bez jego pracy nie sposób wyobrazić sobie znaczącego – nie mówiąc już o nadziei na jego dominującą pozycję – ruchu konserwatywnego w Ameryce”.

„Nadał on imię amerykańskiemu ruchowi konserwatywnemu”.

„W tych spolaryzowanych i pełnych emocji czasach, potrzebujemy więcej myślicieli wysokiej próby po obu stronach, tak aby podejmować sprawiedliwe decyzje dotyczące przyszłości. Russell Kirk jest właśnie takim wspaniałym myślicielem”¹.

„Mało kto spodziewał się w 1953 roku, gdy nakładem H. Regnery ukazał się *The Conservative Mind*, że książka ta stanie się zwiastunem najważniejszych zmian politycznych w dwudziestym wieku”².

„Jego dzieło jawi się jako jedno z wielkich intelektualnych osiągnięć naszych czasów, skutecznie rzucił on wyzwanie panującej liberalnej ortodoksji”³.

---

¹ Przytoczone cytaty pochodzą odpowiednio od Williama F. Buckleya, Williama Rushera oraz Raya Bradbury’ego. Cyt. za J. E. Person, *Russell Kirk. A Critical Biography of a Conservative Mind*, Lanham/Oxford 1999, s. 54, 70, 218.

² S. Tonsor, *Russell Kirk 1918-1994*, „Modern Age”, Winter 1995, s. 99.

³ H. Regnery, *Russell Kirk – An Appraisal*, w: „The unbought grace of life”. *Essays in Honor of Russell Kirk*, ed. J. E. Person, Peru (Illinois) 1994, s. 30.

Przytoczone wypowiedzi, pochodzące od twórców i sympatyków dwudziestowiecznego amerykańskiego konserwatyzmu, dokumentują powszechnie panującą opinię w tym środowisku o niepośledniej (a zdaniem niektórych, kluczowej) roli Russella Kirka (1918-1994) nie tyle w ukształtowaniu się, co w powstaniu, nowoczesnego amerykańskiego konserwatyzmu po II wojnie światowej. W tym ostatnim kontekście zazwyczaj wymieniane jest *opus magnum* Kirka, *The Conservative Mind*, opublikowane w 1953 roku – synteza dziejów myśli konserwatywnej za Oceanem oraz jej europejskich antecedenencji (Burke, Tocqueville).

W literaturze amerykańskiej nie brakuje opracowań dotyczących dziejów konserwatyzmu w Stanach Zjednoczonych po II wojnie światowej⁴. Na tym tle ubogo przedstawia się dorobek amerykańskich badaczy w zakresie analizy myśli politycznej (i refleksji kulturowej) R. Kirka, postaci, która wywarła niebagatelny wpływ na ten nurt amerykańskiej myśli politycznej⁵. Na gruncie polskiej historiografii niniejsza monografia jest pierwszym tego typu opracowaniem.

Przystępując do pracy nad myślą polityczną Russella Kirka stawiałem sobie dwa podstawowe cele. Po pierwsze, doko-

⁴ Por. m. in. P. Allitt, *The Conservatives. Ideas and Personalities Throughout American History*, New Haven 2009; A. Crawford, *Thunder on the Wright. The „New Right“ and the politics of resentment*, New York 1980; J. P. East, *The American Conservative Movement. The Philosophical Founders*, Chicago 1986; P. E. Gottfried, T. Fleming, *The Conservative Movement*, Boston 1988; J. D. Hoeweler, *Watch on the Right. Conservative Intellectuals in the Reagan Era*, Wisconsin 1991; G. H. Nash, *The Conservative Intellectual Movement in America Since 1945*, Wilmington 2006; M. Thorne, *American Conservative Thought*, New York 1990. Warto zwrócić uwagę na opracowania o charakterze słownikowym lub encyklopedycznym. M. in. L. Filler, *Dictionary of American Conservative Thought*, New York 1987; *American Conservatism. An Encyclopedia*, ed. B. Frohnen, J. Beer, J. O. Nelson, Wilmington 2006.

⁵ Oprócz wymienionej w przypisie pierwszym monografii J. E. Persona należy wspomnieć o opracowaniu autorstwa W. W. McDonalda, *Russell Kirk and the Age of Ideology*, Columbia/London 2004.

nanie analizy najważniejszych elementów składających się na kształt konserwatywnej refleksji autora *Konserwatywnego umysłu*. Chodziło więc o prezentowaną przez niego definicję konserwatyzmu, analizę diagnozowanej przez niego kulturowej degrengolady współczesnego świata oraz jego spojrzenie na współczesną mu rzeczywistość społeczną, kulturową (zwłaszcza w kontekście edukacji) i polityczną Stanów Zjednoczonych. Po drugie, zależało mi na skonfrontowaniu poglądów i refleksji Kirka w tych dziedzinach z innymi reprezentantami amerykańskiego „nowego konserwatyzmu” kształtującego się po 1945 roku. W tym środowisku najbardziej interesowały mnie poglądy tych myślicieli i pisarzy politycznych zaliczanych, podobnie jak Kirk, do tzw. kulturowych konserwatystów czy też kulturowych tradycjonalistów (lub wprost: tradycjonalistów)⁶. Nie bez znaczenia było również ukazanie stanowiska Kirka w toczących się wewnątrz amerykańskiego konserwatyzmu dyskusjach intelektualnych, np. wobec kwestii „fuzjonizmu” czy relacji wobec środowisk ultraliberalnych do niedawna, a zrażonych do „polityki postępu” i przyjmujących miano „neokonserwatystów”.

W ten sposób myśl Kirka jest ukazana na szerszym tle porównawczym, czemu służy również rozdział drugi prezentowanej monografii, przedstawiający główne nurty amerykańskiej myśli konserwatywnej w XX wieku. Na potrzeby tego rozdziału ramy chronologiczne są szersze aniżeli tylko okres po 1945 roku i są zestawione z okresem życia bohatera niniejszej pracy (a więc odnoszą się również do okresu przedwojennego).

Praca ma charakter źródłowy, bowiem – jak dla każdego opracowania, będącego analizą myśli politycznej – podstawowym materiałem poznawczym była twórczość (pisarska i publicystycz-

⁶ Niekiedy nurt ten nazywany jest również „paleokonserwatystami” w odróżnieniu od tzw. neokonserwatystów, którzy dzisiaj (na początku XXI wieku) właściwie zmonopolizowali – czy też, jak chcą niektórzy, uzurpowali sobie – nazwę „amerykański konserwatyzm”.

na) bohatera opracowania oraz innych konserwatywnych myślicieli, których intelektualny dorobek był zestawiany z polityczną i kulturową refleksją autorstwa Russella Kirka.

W tym miejscu chciałbym wyrazić moje wielkie podziękowanie dla dr. Janusza Kaźmierczaka (UAM) oraz ks. dr. Miecysława Piotrowskiego TChr. za pomoc w prowadzeniu kwerendy na potrzeby tej książki

Rozdział I

Russell Kirk – biografia „konserwatywnego umysłu”.

Russell Amos Kirk urodził się 19 października 1918 roku w Plymouth (Michigan). Rodzice przyszłego autora *Konserwatywnego umysłu* byli zawodowo związani z kolejnictwem. Ojciec (Russell Andrew Kirk) był operatorem silników kolejowych, matka (Marjorie Pierce) przed wyjściem za mąż pracowała w przydworcowej restauracji prowadzonej przez jej ojca. Do 1935 roku edukacja na poziomie podstawowym, a następnie średnim R. Kirka odbywała się w jego rodzinnym mieście. Jednak w tym czasie najbardziej formacyjny wpływ na przyszłego konserwatywnego myśliciela nie miała szkoła. W tym kontekście najważniejszy był wpływ rodziny oraz lektur.

W jednej ze swoich książek nasz bohater stwierdził: „od godziny kiedy zacząłem rozumować, a możliwe nawet, że od godziny, gdy zacząłem czuć – byłem konserwatystą”¹. Na kartach innej jego publikacji odnajdujemy opinię, że „wspaniałe książki oddziałują w sposób pozytywny na społeczeństwa, złe książki obniżają ogólny poziom osobistego i społecznego prowadzenia się”². Konserwatyzm a książki – to nieustannie powtarzający się temat nie tylko w myśli politycznej, ale i w biografii

¹ R. Kirk, *Confessions of a Bohemian Tory*, New York 1963, s. 304.

² R. Kirk, *Reclaiming a Patrimony*, Washington 1982, cyt. za: *The Essential Russell Kirk*, ed. G. Panichas, Wilmington 2007, s. 215.